

gemeente
Haarlemmermeer

EVALUATIE OPSTAPREGELING 2023

30 oktober 2023

Inhoud

Hoofdstuk 1:	De Opstapregeling 1.1 voorgeschiedenis 1.2 evaluatie 2023
Hoofdstuk 2:	De zorgorganisatie 2.1 de aanmeldingscriteria 2.2 successen en uitval in de Opstapregeling 2.3 het maandelijks overleg, de uitstroomtafel 2.4 uitbreiding met nieuwe doelgroepen in 2021
Hoofdstuk 3:	Ymere in de Opstapregeling 3.1 ervaring met de Opstapregeling in Haarlemmermeer 3.2 ervaringen van de zorgorganisaties met Ymere 3.3 uit het onderzoek van de UvA
Hoofdstuk 4:	De rol van MeerWaarde in de Opstapregeling 4.1 ervaring van MeerWaarde 4.2 ervaring van andere aangesloten partners 4.3 uit het onderzoek van de UvA: ervaringen van cliënten
Hoofdstuk 5	De rol van Gemeente Haarlemmermeer in de Opstapregeling
Hoofdstuk 6	Cliënten over de Opstapregeling
Hoofdstuk 7	Conclusies en aanbevelingen

Hoofdstuk 1: De Opstapregeling

De Opstapregeling richt zich op inwoners uit Haarlemmermeer die in een instelling voor beschermd wonen, maatschappelijke opvang of intramurale zorg bevinden en die voldoende vaardigheden hebben om uit te kunnen stromen naar zelfstandig wonen. Daarnaast richt de regeling zich op Haarlemmermeerse jongeren (18-/18+) die wonen in een instelling of pleeggezin en zodra zij 18 worden in principe op eigen benen gaan staan en zelfstandig gaan wonen. In 2021 zijn twee nieuwe doelgroepen toegevoegd: cliënten met GGZ of LVB problematiek in een verstoorde thuissituatie en ex-gedetineerden.

De Opstapregeling is een samenwerkingsovereenkomst tussen zorgaanbieders, gemeente Haarlemmermeer, welzijnsorganisatie MeerWaarde en GGZ inGeest. In de samenwerkingsovereenkomst zijn afspraken gemaakt omtrent doelgroep, voorwaarden en verplichtingen en duur van de begeleiding. Wat de Haarlemmermeerse vorm uniek maakt is dat alle aangesloten partners op een gelijkwaardige manier deelnemen aan de regeling. Besluiten worden alleen in gezamenlijkheid genomen.

De Opstapregeling start met een driehoekscontract tussen woningcorporatie Ymere, de zorgaanbieder die de ambulante begeleiding verzorgt en de inwoner. In de eerste twee jaar wordt op regelmatige basis geëvalueerd en bij een goed verloop van het traject ontvangt de inwoner na twee jaar een huurcontract voor onbepaalde tijd op eigen naam.

Zorgverleners van zorgorganisaties die aangesloten zijn bij de samenwerkingsovereenkomst kunnen cliënten aanmelden. Zij moeten ervoor zorgen dat vooraf bekend is welke organisatie de begeleiding van de inwoner bij een Opstapwoning gaat verzorgen. Er is bewust niet gekozen voor een open aanmelding. Gedachte hier achter is dat de zorgverlener de cliënt het beste kent en ook het beste kan inschatten of iemand klaar is om zelfstandig te kunnen gaan wonen. Met de Opstapregeling bieden we inwoners met een verstandelijke beperking, psychosociale problematiek of psychiatrische aandoening, die begeleiding nodig hebben om zelfstandig te kunnen (blijven) wonen, een normaal leven, met een eigen woning in een normale wijk, maar wel met goede begeleiding en ondersteuning. Hiermee verminderen we het risico dat mensen terugvallen. Door de Opstapregeling dalen daarnaast de kosten voor de gemeente, omdat een deel van de inwoners die nu intramuraal verblijven zelfstandig gaat wonen. Ook voorkomen we onnodig gebruik van (dure) voorzieningen voor Beschermd Wonen of Maatschappelijke Opvang.

1.1 Voorgeschiedenis:

De Opstapregeling is voortgekomen vanuit de visie Wonen met Zorg 2030 van 26 juni 2017 (2017.0026227) waarin de ambitie vastgelegd is dat inwoners met een (lichamelijke, psychische of verstandelijke) beperking langer of weer zelfstandig kunnen wonen en leven. In het uitvoeringsplan Wonen met Zorg (2018.0022374, 7 juni 2018) is deze visie vertaald naar concrete activiteiten en resultaten. Het uitvoeringsplan bestaat uit vier kernresultaten. Eén van de vier kernresultaten is de implementatie van de Opstapregeling.

Als voorbeeld is de Opstapregeling van de gemeente Apeldoorn genomen.

In 2018 is de eerste nota "Samenwerkingsovereenkomst Opstapregeling Haarlemmermeer" (2018.0065434) naar het college van B en W gegaan. Naar aanleiding hiervan is per 1 januari 2019 de Opstapregeling in de huidige vorm gestart. Met de nota "Uitbreiding en verlenging Opstapregeling Haarlemmermeer" (2020.0003366) is de looptijd van de Samenwerkingsovereenkomst met drie jaar verlengd en zijn twee nieuwe doelgroepen (inwoners met GGZ/LVB problematiek in een verstoorde thuissituatie en ex-gedetineerden) toegevoegd. In 2023 is een nota naar het college gegaan om een aantal processen voor het verrichten van maatwerk in de Opstapregeling mogelijk te maken. De huidige samenwerkingsovereenkomst loopt 31 december 2023 af en kan conform afspraken in de tweede nota in 2023 en 2024 met een jaar verlengd worden.

1.2 Evaluatie 2023

We willen met de Opstapregeling bereiken:

- dat cliënten die bij zorgorganisaties (intramuraal) verblijven (onder meer vanwege verslaving, psychiatrische problemen of verstandelijke beperkingen) kansrijk terug kunnen keren in de samenleving;
- dat jongeren (van 18 tot 23 jaar) na verblijf in een instelling voor residentiële jeugdzorg of pleegzorg een kansrijke start krijgen in de samenleving;
- dat inwoners die uitstromen uit detentie en die dakloos zijn, door de combinatie van huisvesting en begeleiding kansrijk terug kunnen keren in de samenleving, waardoor de kans op recidive vermindert;
- dat cliënten met LVB en/of GGZ problematiek in een verstoorde thuissituatie vanuit een stabiele woonsituatie een zelfstandig bestaan op kunnen bouwen, met meer kansen op inclusie, participatie en herstel.

In de evaluatie gaan we na in hoeverre de doelstellingen van de samenwerkingsovereenkomst van de Opstapregeling bereikt zijn en of er verbeteringen wenselijk zijn. Daarvoor gaan we in op:

- de regeling en de werkprocessen en
- de resultaten.

Voor het opstellen van deze rapportage zijn alle betrokken partijen binnen de Opstapregeling geïnterviewd. Daarnaast is gebruik gemaakt van de rapportages van het vijfjarig onderzoek van Nienke Boesveldt van de Universiteit van Amsterdam (UVA): "Ambulantisering en Regionalisering van de MO en BW in de regio Zuid Kennemerland, IJmond en Haarlemmermeer". Gemeente Haarlemmermeer, Ymere en een aantal zorgaanbieders en hun cliënten hebben actief deelgenomen aan dit onderzoek.

Hoofdstuk 2: de zorgorganisatie

Anno 2023 zijn de volgende zorgorganisaties aangesloten:

Zorgorganisatie	Doelgroep	Rol in de Opstapregeling
RIBW-KAM	mensen met psychische kwetsbaarheid	Ambulante begeleiding
Leger des Heils	Mensen met psychische kwetsbaarheid	Ambulante begeleiding
Prodeba	Jongvolwassenen met autisme of GGZ problematiek	Ambulante begeleiding
Amstelring	Mensen met psychische kwetsbaarheid en/of licht verstandelijke beperking	Ambulante begeleiding
Ons Tweede Thuis	mensen met een (licht) verstandelijke beperking	Ambulante begeleiding
Maatwerk in Zorg	Jongvolwassenen met een beperking	Ambulante begeleiding
Siriz	Moeders met (jonge) kinderen	Ambulante begeleiding
Senzazorg	mensen met andere culturele achtergrond	Ambulante begeleiding
Kenter Jeugdhulp	jongeren	Ambulante begeleiding
HVO Querido	mensen met een psychische kwetsbaarheid	Aanmelding
GGZ inGeest	mensen met een psychische kwetsbaarheid	Aanmelding / behandeling
Levvel	jongeren	Aanmelding

2.1 De aanmeldingscriteria

In de samenwerkingsovereenkomst zijn criteria opgenomen waaraan een cliënt moet voldoen, om aangemeld te kunnen worden voor de Opstapregeling. We hebben in de evaluatie gevraagd naar de (concreetheid van de) aanmeldingscriteria. De zorgorganisaties vinden deze concreet genoeg en plaatsen de volgende opmerkingen.

De cliënt is financieel zelfredzaam en is in staat zijn financiën te (laten) beheren, al dan niet met begeleiding

Een belangrijke voorwaarde is de financiële zelfredzaamheid. Immers de client is zelf verantwoordelijk voor het op tijd betalen van huur. Organisaties merken soms dat een strikte hantering van de voorwaarden: geen schulden of een reeds gestart schuldhulpverleningstraject/bewindvoering of budgetbeheer, soms de uitstroom naar een woning vertragen. Organisaties geven aan dat ze hierin soms wel eens risico zouden willen nemen wanneer ze het gevoel hebben dat de cliënt er klaar voor is. Hierin wordt deze voorwaarde soms als “te streng” ervaren. Aan de andere kant zijn er organisaties die aangeven budgetbeheer nog te vrijblijvend te vinden. Immers de client kan dit altijd zelf opzeggen.

De cliënt staat open voor het ontvangen van begeleiding:

Organisaties geven aan dat ze merken dat cliënten soms zeggen open te staan voor begeleiding, alleen omdat ze verwachten daarmee een woning te krijgen. Ze zien dat het voor die cliënten moeilijk blijkt zich de hele periode aan begeleiding te conformeren. Duidelijkheid aan de voorkant wordt daarom als belangrijk gezien. Dus het gaat om cliënten goed informeren wat de voorwaarden zijn en ook uitleggen dat ze zelfs hun huis kunt kwijt kunnen raken op het moment dat ze de begeleider niet meer in huis laten komen.

Lastig is de situatie waarin de begeleiding meerdere malen voor een gesloten deur staat. Vaak is in zo'n situatie het enige dat nog helpt de mededeling dat cliënten hun woning kunnen verliezen. Er zijn cliënten die de sleutel van een eigen woning zien als “het einde van alle ellende” en het begin van het weer zelf verantwoordelijk (en dus zonder begeleiding) zijn voor hun leven.

De samenwerking met Ymere en de Gemeente wordt hierin als zeer helpend ervaren. In verreweg de meeste situaties lukt het toch in gezamenlijkheid de client te bereiken. In incidentele gevallen kan overdracht naar een andere begeleidende organisatie uitkomst bieden.

De cliënt veroorzaakt geen overlast of onveilige situaties

Organisaties geven aan dat ze dit een belangrijk punt vinden. Goede samenwerking met de wijkagent en Ymere is hierin belangrijk. Soms merken organisaties dat niet de cliënt zelf overlast veroorzaakt maar wel het bezoek dat over de vloer komt. Dan is het goed samen grenzen te bespreken en te monitoren. Kijkend naar de positieve cijfers van de Opstapregeling komt het aantal huisuitzettingen/overlast situaties rondom de “Opstapcliënten” weinig voor. Ymere geeft aan dat ze vaker problemen ervaren met huurders die niet onder de Opstapregeling vallen die begeleiding afwijzen terwijl ze dat eigenlijk wel nodig hebben.

2.2 Successen en uitval in de Opstapregeling

De Opstapregeling wordt door alle betrokkenen gezien als een succesvolle regeling.

jaar	Aantal bemiddelde personen
2019	34
2020	36
2021	27

2022	23
2023 (t/m okt)	28

De meeste aanmeldingen komen via het RIBW en het Leger des Heils. In 2023 was een kwart van de aanmeldingen jonger dan 24 jaar.

Van tot nu toe zes inwoners zijn de tijdelijke huurcontracten niet omgezet naar een definitief contract. Van één inwoner loopt het tijdelijke contract af in januari 2024, maar het is nu al duidelijk dat de inwoner niet in staat is om zelfstandig te wonen. De meeste van deze inwoners zijn teruggekeerd naar de MO/BW instelling waar ze vandaan kwamen.

We hebben in de evaluatie gevraagd naar de ervaringen van de zorgorganisaties met uitval gedurende de eerste twee jaar:

- Een cliënt die een partner had die veel invloed op haar had. Het lukt niet om hem buiten de deur te houden. Dit leverde veel overlast op. Helaas is besloten geen vast huurcontract aan te bieden
- Een cliënte die zich niet aan de afspraken hield. Zo konden geen evaluatiegesprekken gedaan worden en is het contract niet omgezet naar een huurcontract voor onbepaalde tijd.
- Een client bij wie vooral eenzaamheid en gemis van de contacten in de woonvoorziening een rol speelde. Hij is uiteindelijk teruggegaan naar de woonvoorziening.
- Een cliënte die zelf overlast veroorzaakte maar ook mensen in de woning toeliet die overlast veroorzaakten
- een client bij wie er tijdens het traject sprake was van hoge schulden en verslaving en voor alle partijen was het beter om de deelname te beëindigen

2.3 Het maandelijks overleg, de uitstroomtafel

Sinds de start van de Opstapregeling in 2019 komen zorgaanbieders, Ymere en de gemeente maandelijks bij elkaar tijdens de uitstroomtafel. In dit overleg kunnen casussen door zorgaanbieders ingebracht worden. Het kan gaan om vragen rondom aanmeldingen, lopende trajecten en het uitwisselen van ervaringen. Op grond van afspraken in de Samenwerkingsovereenkomst zijn aangesloten partijen verplicht aan dit overleg deel te nemen. In de praktijk zien we dat met name kleinere organisaties niet altijd (in de gelegenheid zijn) aansluiten.

Met de toevoeging van de nieuwe doelgroepen (inwoners in een verstoorde thuissituatie en ex-gedetineerden) heeft de uitstroomtafel ook een verantwoordelijkheid gekregen in het adviseren rondom het toelaten van iemand aan de Opstapregeling. Ook door het recent afgesproken proces voor maatwerk krijgt de uitstroomtafel een adviserende rol inzake het toelaten van cliënten tot de Opstapregeling.

In de evaluatie blijkt de deelname aan de uitstroomtafel op meerdere manieren ervaren te worden. Over het algemeen ervaren organisaties de deelname als zinvol en nuttig om met elkaar ervaringen uit te wisselen. Een deel van de organisaties geeft toe dat het niet altijd lukt om aanwezig te zijn: soms zijn er crisissituaties die voorrang hebben. Ook vinden kleinere aanbieders het lastig iemand af te vaardigen wanneer er geen "eigen cliënt" deelneemt aan de Opstapregeling.

Er worden aandachtspunten voor verbetering aangegeven:

- Een strakker format voor de bespreking van de casuïstiek;

- Betere kaders, zeker om het proces van verrichten van maatwerk te begeleiden.

Kritische punten zijn er ook:

- De inbreng van de organisaties is niet gelijkwaardig,
- Soms lijkt het alsof een goede tekstschrijver van een casus een voordeel heeft;
- Er worden casussen behandeld met problematiek die buiten het terrein van de deelnemende organisatie liggen.

Alle organisaties noemen de aanwezigheid van Ymere bij de uitstroomtafel als zinvol. Zelf twijfelt Ymere hieraan: "Het meedoen aan de uitstroomtafel voelt voor ons als minder relevant. We zien onszelf niet als een zorgorganisatie en vragen ons ook af of de mening van Ymere hierin er toe doet. Bij een toewijzing via woningnet hebben we ook geen mogelijkheden om een veto uit te spreken. We zien dat andere organisaties wel waarde hechten aan de mening van Ymere. Soms worden nadere afspraken met een inwoner gemaakt die bij het huurcontract gevoegd moeten worden. Vaak is het dubbel: in het huurcontract staan best al veel afspraken."

2.4 Uitbreiding met nieuwe doelgroepen in 2021

Eind 2020 is de Opstapregeling uitgebreid met twee nieuwe doelgroepen. Het gaat om inwoners met GGZ/LVB problematiek in een verstoorde thuissituatie en ex-gedetineerden. Jaarlijks zouden maximaal 10 cliënten uit bovengenoemde doelgroepen kunnen instromen.

Inwoners met GGZ/LVB problematiek in een verstoorde thuissituatie

Wanneer de thuissituatie van deze inwoners herstel in de weg staat of leidt tot verminderd functioneren kunnen organisaties die deze cliënten reeds in ambulante begeleiding hebben, een beroep doen op de uitstroom via de Opstapregeling. In de afgelopen twee jaar bleek het aantal inwoners dat via deze route aangemeld werd (in 2021 waren dat er twee, in 2022 ook twee) opmerkelijk laag. Zorgorganisaties geven aan dat ze in een verstoorde thuissituatie sneller moeten handelen (soms is het zelfs crisis) waardoor plaatsing op een wachtlijst geen oplossing biedt. De GGZ geeft aan dat ze regelmatig uitwijken naar het aanvragen van urgentie, ook omdat hun cliënten al begeleiding ontvangen vanuit de ambulante teams. Andere organisaties geven aan dat ze in een situatie van een verstoorde thuissituatie eerder moeten uitwijken naar een vorm van wonen met zorg of dat ouders twijfelachtig zijn in het "loslaten" van hun kind.

Op basis van de magere ervaringen van de afgelopen twee jaar is het moeilijk conclusies te trekken over het effect van de toevoeging van de mogelijkheid tot uitstroom voor deze doelgroep. We zullen daarom in de komende evaluatie-momenten opnieuw aandacht vragen voor deze mogelijkheid.

Ex-gedetineerden

Het gaat om cliënten die voor of door hun detentie dakloos geraakt zijn en die (woon)begeleiding nodig hebben om weer zelfstandig te gaan wonen. Cliënten moeten aan de voorwaarden van de Opstapregeling voldoen en gemotiveerd zijn.

Het regionaal coördinatiepunt ex-gedetineerden is er voor het ondersteunen van inwoners die in detentie gezeten hebben. Wanneer iemand door de rechtbank toezicht opgelegd heeft gekregen, komt de Reclassering in beeld. De afspraak is gemaakt dat als Reclassering Nederland en de reclasseringsafdeling van Fivoor hun cliënten willen aanmelden voor de Opstapregeling, dit via het coördinatiepunt verloopt.

In 2021 zijn geen ex-gedetineerden uitgestroomd, de twee cliënten die aangemeld waren, voldeden niet aan de voorwaarde "hebben van regiobinding met Haarlemmermeer". In 2022

was er één aanmelding en in 2023 staan er tot nu toe drie cliënten op de nominatie om aangemeld te worden. Dat er zo weinig aanmeldingen zijn komt omdat Haarlemmermeer minder grote stadsproblematiek kent dan Haarlem. Veel (ex)gedetineerden hebben een woning of wonen met iemand. Dak- en thuislozen vallen nu nog onder de centrumgemeente Haarlem. Jaarlijks gaat het om 100 ex-gedeteneerden uit Haarlemmermeer.

In Haarlemmermeer hebben we twee zorgaanbieders die beschermd wonen aanbieden voor mensen met een forensische titel. Het gaat om Vast en Verder van het Leger des Heils (zes plekken) en Spaarnevleugels van HVO Querido. Spaarnevleugels is eind 2020 geopend en heeft plaats voor 22 cliënten met een forensische titel en 13 cliënten met BW op basis van de wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Beide voorzieningen hebben een regionale functie, waarbij de cliënten uit de regio gebruik kunnen maken van een voorrangregeling in hun eigen gemeente. De indicatie en financiering van forensisch BW valt onder het ministerie van Justitie. Met zorgaanbieder HVO is afgesproken dat mensen met de zogenaamde IFZO (informatiesysteem forensische zorg) -indicaties vooral uit onze regio moeten komen. Als dit niet zo is, moet duidelijk zijn dat cliënten bij uitstroom naar de gemeente van herkomst gaan of dat er een andere plek voor handen is. Voor de Reclassering is het soms een probleem dat iemand voor uitstroom aangewezen is op de gemeente van herkomst: zeker als daar sprake is van een negatief netwerk. Dit jaar (2023) verwacht de Reclassering de eerste aanmelding voor uitstroom vanuit deze voorziening via de Opstapregeling.

De Reclassering geeft aan binnen hun doelgroep veel cliënten met GGZ/LVB problematiek tegen te komen. De zwaarte van de doelgroep is echter divers, dit komt onder andere doordat ook bij een licht vergrijp zoals winkeldiefstal de reclassering al betrokken wordt. Financiering van de ambulante begeleiding tijdens de eerste twee jaar gaat vanuit het Ministerie van Justitie (via de IFZO) en niet vanuit de WMO. Dit levert in de praktijk problemen op, omdat niet alle ambulante begeleidingsorganisaties met financiering vanuit justitie kunnen werken. Hierdoor kan maar een beperkt aantal zorgaanbieders ingeschakeld worden. De ambulant begeleider en de reclasseringsmedewerker dienen samen op te trekken, dit gaat de ene keer beter dan de andere keer, dit heeft erg met de persoon te maken. De doelgroep ex-gedeteneerden vraagt een andere aanpak dan de gebruikelijke cliënten van de aanbieders.

Hoofdstuk 3: Ymere in de Opstapregeling

Ymere is op dit moment in onze gemeente de enige wooncorporatie die aangesloten is bij de Opstapregeling. In Haarlemmermeer bezit Ymere 12.400 sociale huurwoningen. Jaarlijks maakt de gemeente prestatieafspraken met Ymere omtrent de huisvesting van meerdere doelgroepen, waaronder de inwoners die uitstromen uit Maatschappelijke Opvang/Beschermd Wonen. Het betreft hier een percentage van maximaal 35% van de mutaties in een jaar.

In 2018 is in de startnota van de Opstapregeling een aantal van 60 woningen genoemd die jaarlijks beschikbaar zouden zijn. Dit aantal is in de loop van de afgelopen jaren bijgesteld naar 40 voor het jaar 2023. Redenen hiervoor zijn onder andere:

- het aantal plaatsingen per jaar bleef achter;
- het aantal is gebaseerd op het aantal mutaties waarmee Ymere jaarlijks te maken krijgt, dit fluctueert.

Ymere is als wooncorporatie in meerdere gemeenten actief. Naast Haarlemmermeer zijn dit Amsterdam, Haarlem en Almere. Dit maakt dat Ymere meedoet in uitstroomregelingen in alle gemeenten waar zij bezit hebben. In Amsterdam kent men het systeem van de omklapwoningen: het huurcontract staat gedurende de eerste periode waarin de cliënt ook begeleiding ontvangt op naam van de zorgorganisatie. Bij goed functioneren wordt het

huurcontract dan “omgeklapt” en op naam van de inwoner gezet. In tegenstelling tot de regelingen in Haarlem en Haarlemmermeer is er geen vaste begeleidingsperiode van twee jaar. Het voordeel voor Ymere van het werken met de omklapconstructie is dat de zorgorganisatie verantwoordelijk is voor het innen van de huur en er op deze manier kans op huurachterstanden. Voor zorgorganisaties is het nadeel dat het zelf verhuren van woningen ook kosten met zich meebrengt.

3.1 Ervaring Ymere met de Opstapregeling in Haarlemmermeer

Ymere geeft aan tevreden te zijn met de manier waarop de Opstapregeling in Haarlemmermeer werkt. De samenwerking tussen de gemeente en de wooncorporatie loopt goed: men weet elkaar snel te vinden wanneer nodig. Ten aanzien van de verschillen in het werken met een samenwerkingsovereenkomst of de genoemde omklapconstructie geeft Ymere aan dat ze voor Haarlemmermeer geen voorbeelden hebben van inwoners waarbij ze de wens hadden een driehoekscontract langer te laten duren dan de twee jaar die er nu voor staat. Wel zien ze een voordeel in het feit dat de client van het begin af aan een band opbouwt met zijn woningverhuurder.

De samenwerking met de zorgaanbieders verloopt goed. Ymere noemt de volgende redenen:

- een vaste medewerker van Ymere doet alle evaluatiegesprekken met de zorgaanbieders en hun cliënten. Deze medewerker doet dit voor alle gemeenten die een uitstroomregeling hebben waar Ymere bij betrokken is.
- Ymere merkt op dat het uitmaakt wanneer een begeleider enthousiast is over de regeling. Dit maakt dat de contacten over en weer beter verlopen

Aandachtspunt is dat Ymere in de praktijk merkt dat grotere zorgaanbieders vaak te maken hebben met wisselingen van personeel: dit wordt vaak vergeten te melden of pas op het laatste moment. Er moet dan lang gezocht worden wie de opvolger is. Probleem dan is dat deze medewerker de opstapregeling nog niet kent.

Ymere geeft aan rekening te houden met de opbouw van de wijk in het toewijzen van de (opstap)woningen. De afdeling gebiedsbeheer van Ymere heeft goed in kaart hoe de wijkopbouw is. Probleem waar Ymere tegenaan loopt is dat het vaak om eenpersoonshuishoudens gaat en het aantal geschikte complexen in Haarlemmermeer nu niet groot genoeg is. Dus helemaal spreiden lukt niet. Daarnaast melden zich ook woningzoekenden met psychische problematiek via de reguliere route van woningnet. De verhuurmakelaars kijken ook of de woning geschikt is: bv niet te donker, te klein, geen buiten etc.

3.2 Ervaringen van de zorgorganisaties met Ymere

Er wordt door zorgorganisaties aangegeven dat signalen rondom overlast niet altijd direct worden gemeld. Ook huurachterstanden worden te laat gemeld. Hierdoor kan de begeleiding niet altijd tijdig in actie komen. Soms ervaren zorgorganisaties dat een woning aangeboden wordt waarna er nog maanden een opknopbeurt plaatsvindt. Dit levert stress op bij de client. In het geval van overlast merkt één organisatie snel een vinger richting hun client: het is bijna nooit de schuld van de burens. Terwijl cliënten ook naast zwakke broeders kunnen wonen. Organisaties zijn positief over de rol van Ymere tijdens de evaluaties. Zo wordt opgemerkt dat ervaren wordt dat zij best ver gaan in hun rol en dat er ook mensen werken die goed met de cliëntgroep kunnen omgaan.

3.3 Uit het genoemde onderzoek van de UVA

Uit de interviews die in het kader van dit onderzoek zijn afgenomen bij woningcorporaties die betrokken zijn bij de uitstroomregelingen in Kennemerland blijkt:

1. Corporaties vinden het behoud van een goede woonomgeving binnen de wijk en hun complex belangrijk. Vaak zien zij dat “de woningen waar de uitstromende doelgroep voor in aanmerking komt vaak gecentreerd zijn in minder vitale wijken en rondom bepaalde complexen. In sommige appartementencomplexen ontstaan er clusters waarvan inmiddels de helft van de instroom bestaat uit kwetsbare groepen. Zowel de corporaties als zorgaanbieders geven aan dat wat zij ‘een stapeling van kwetsbare mensen’ noemen hen zorgen baart”.
2. Binnen de Haarlemmermeerse Opstapregeling worden alleen cliënten die aan strikte voorwaarden voldoen gezien als geschikt genoeg om zelfstandig te kunnen gaan wonen. De gemeente, woningcorporatie en zorgaanbieders zijn positief over dit instrument, omdat terugval zo eerder voorkomen kan worden. Aan de andere kant krijgen zo minder cliënten de kans in een zelfstandige woning te laten zien of zij zelfstandig genoeg zijn.
3. Ten aanzien van het driehoekscontract waarmee de Haarlemmermeerse Opstapregeling werkt, wordt aangegeven dat wanneer de zorginstelling betrokken is in het huurcontract, de zorg meer gewaarborgd is. Met de toenemende uitstroom MO/BW wil de woningcorporatie erop kunnen vertrouwen dat zorgpartijen optreden voordat het uit de hand loopt in de buurt.

Hoofdstuk 4 De rol van Meerwaarde in de Opstapregeling

Sinds de start van de Opstapregeling is Meerwaarde een aangesloten partij die in het kader van “welkom in de buurt” ondersteuning biedt aan de cliënten die een woning krijgen via de Opstapregeling. Meerwaarde heeft hiertoe een maatschappelijk dienstverlener voor een aantal uren per week aangewezen. Naast het deelnemen aan het maandelijks overleg “de uitstroomtafel” kan de medewerker ingezet worden om individuele ondersteuning aan de nieuwe wijkbewoner te geven. Doel is vooral het op een laagdrempelige manier kennismaken met het aanbod in de wijk.

4.1 Ervaring van Meerwaarde

Meerwaarde geeft aan ontevreden te zijn omtrent hun rol/aandeel in de regeling en over de samenwerking met de andere partijen. Ambulante zorgaanbieders zetten de interventie “Welkom in de buurt” niet of nauwelijks in. Men vraagt zich af of deze interventie wel bekend is bij de hulpverleners.

Meerwaarde zou zelf vanaf het moment van aanmelding al betrokken willen zijn. Immers het onderdeel uitmaken van de sociale basis gebeurt al vanaf dag één dat je in de wijk gaat wonen. Dit vraagt om een meer gelijkwaardige aanhaking van het sociaal domein in de Opstapregeling dan dat nu het geval is. Nu wordt “Welkom in de buurt” nog teveel gezien als “een van de mogelijkheden” waardoor de client teveel blijft leunen op zijn hulpverlener en zich te weinig bewust is van wat het “onderdeel zijn van een straat/buurt/wijk” eigenlijk allemaal inhoudt. Meerwaarde ziet dat managers van de ambulante zorgaanbieders het heel belangrijk vinden dat de aanhaking van het sociaal domein vanaf het begin af aan geregeld is. Maar in de praktijk strandt het nog bij de individuele hulpverleners. Sommigen weten niet dat het kan, anderen gaan er van uit dat zij als hulpverlener zelf een taak hebben in de aanhaking met de buurt. Voor de oplossing kijkt Meerwaarde naar het maandelijks overleg, de uitstroomtafel. Daar wordt immers gezamenlijk gekeken naar een nieuwe aanmelding en wordt per casus bekeken wie kan wat betekenen in het kader van dit begeleidingstraject. Op deze manier zal het kennismaken met het aanbod in de wijk een veel logischer onderdeel gaan vormen en niet iets zijn wat op een later moment nog geregeld moet worden.

5.2 Ervaring van de andere aangesloten partners

De geïnterviewde partners kennen het doel van “welkom in de buurt”. Ze erkennen ook dat ze MeerWaarde onvoldoende betrekken in het traject. Organisaties geven toe dat ze er niet altijd aan denken. Vaak nemen begeleiders zelf al samen met cliënten stappen om aanbod van activiteiten in de buurt te verkennen. Soms zijn cliënten zelf al bekend in de buurt waar ze gaan wonen. Ook geven organisaties aan dat hun cliënten opzien tegen nog een nieuwe begeleider. Maar partijen noemen ook zeker voordelen:

- “gelukkig worden de contacten van ons met MeerWaarde wel beter. Er zijn twee jongeren van ons die een avond over vriendschap hebben bijgewoond dat werd goed ontvangen. Eigenlijk zou dit welkom in de wijk meer standaard ingezet moeten worden, we moeten daar zelf op sturen”;
- “ik ken MeerWaarde en de sociale kaart van Haarlemmermeer nog niet voldoende. Ik kan me voorstellen dat voor onze doelgroep het zeker belangrijk is te kijken naar de mogelijkheden in de omgeving. Mensen met autisme hebben een hoger risico op vereenzaming”

5.3 Ervaring van cliënten

Uit de rapportages van het genoemde onderzoek van de UVA blijkt over de aansluiting van welzijn bij de uitstroom van cliënten uit BW en MO dat cliënten het vaak spannend vinden om uit te stromen naar een (voor hen nieuwe) wijk. Het opbouwen van nieuwe contacten is hierbij één van de factoren die door cliënten als 'een lastige stap' wordt ervaren. Dit komt mede doordat zij burens niet altijd willen vertellen over hun kwetsbaarheden.

In het onderzoek geven cliënten aan veel ondersteuning te ontvangen van (oud)medebewoners die zij hebben leren kennen tijdens het intramuraal verblijf. Eveneens wordt geconcludeerd dat ambulante begeleiding een rol heeft bij het opbouwen van nieuwe contacten in de wijk. Cliënten die beschermd wonen geven in het onderzoek aan het liefst al voordat ze uitstromen geïnformeerd te willen worden over mogelijkheden in de wijk waar ze gaan wonen. Om zo de drempel te verlagen om er later zelfstandig naar toe te gaan. Waar sommige een groot netwerk en veel aanspraak hebben in de buurt, hebben anderen meer moeite met het vinden van aansluiting en het voeren van smalltalk met onbekenden. Het hebben van een daginvulling wordt door zowel cliënten als begeleiders als zeer belangrijk gezien.

Hoofdstuk 6 De rol van de Gemeente Haarlemmermeer

De gemeente financiert de begeleiding van de cliënt in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning dan wel verlengde jeugdhulp (Jeugdwet) en zorgt, indien van toepassing, voor ondersteuning op het gebied van inkomen, budgetbeheer, bijzondere bijstand en participatie. De gemeente heeft daarnaast de rol van procesbewaker en zorgt voor monitoring en periodieke evaluatie van de Opstapregeling.

Op dit moment ligt de uitvoering van de Opstapregeling bij het team Zorg en Ondersteuning van het cluster Sociale Dienstverlening. Bij alle geïnterviewde organisaties overheerst grote lof en tevredenheid over de inzet van de drie betrokken casemanagers van de Gemeente. Er worden korte lijntjes ervaren, er wordt goed meegedacht in de trajecten en de informatievoorziening vanuit de gemeente wordt als goed ervaren. Organisaties ervaren nog wel eens moeilijkheden in het bereiken van de overige afdelingen van de gemeente. Dan kan het van persoon tot persoon verschillen. Ook de ervaring in de samenwerking met het Meerteam wordt door de organisaties als goed ervaren.

De gemeente organiseert twee keer per jaar een evaluatie-bijeenkomst rondom de Opstapregeling. Tijdens deze bijeenkomst worden ervaringen uitgewisseld en knelpunten ingebracht. Een van de knelpunten was vorig jaar de grote hoeveelheid cliënten die afgewezen worden omdat ze onvoldoende regiobinding met Haarlemmermeer hebben. Dit heeft de Gemeente samen met de partners aangepakt wat geleid heeft tot de Nota Samenwerkingsovereenkomst(20232023.7766359) met processen voor maatwerk die recent (30 mei 2023) door het College aangenomen is.

Hoofdstuk 7: Cliënten over de Opstapregeling:

Een aantal cliënten zijn in het kader van het onderzoek van de UVA over meerdere jaren gevolgd. In dit hoofdstuk noemen we een aantal opmerkingen en aanbevelingen die geïnterviewde cliënten uit de hele regio Kennemerland gemaakt hebben.

Aanbevelingen cliënten vanuit het onderzoek

Geïnterviewde cliënten geven aan last te hebben van wisselingen in begeleiding. Vaak heeft dit te maken met verloop van personeel bij de zorgaanbieder. Daarnaast uiten ze de wens dat er binnen de begeleiding meer ingezet wordt op preventie: het voorkomen van terugval. En wanneer iemand toch te maken krijgt met een terugval zou het mogelijk moeten zijn snel opgenomen te kunnen worden binnen de instantie waar iemand vandaan komt (time-out). Nu wordt te vaak ervaren dat dit alleen mogelijk is wanneer er echt sprake is van een crisis. Ook vinden cliënten het belangrijk dat tijdig gesignaleerd kan worden dat het minder goed gaat met iemand. Als voorwaarden om zelf tijdig aan de bel te kunnen trekken noemen zij:

- een goede vertrouwensband met de begeleider;
- de tijd en ruimte om te leren om hulp te vragen;
- voldoende beschikbaarheid in weekenden en avonden, en;
- aandacht voor de impact van incidenten in hun sociale netwerk op hun eigen stabiliteit en gemoedstoestand.

De hulpvraag kan sterk variëren: soms heeft iemand een aantal weken geen hulpvraag, en dan kan de hulpvraag weer sterk toenemen. Uit de interviews blijkt dat met name gebeurtenissen binnen familie/eigen netwerk een grote impact kunnen hebben. Het is vaak zoeken naar een manier waarop de hulpverlening "een vinger aan de pols" zou kunnen blijven houden. Cliënten noemen zelf hierbij ook een mogelijke rol voor de huisarts.

Bij het aanbieden van een woning geven cliënten aan dat terugkeer naar een woonplaats waar de omgeving een negatieve invloed op hen heeft te allen tijde voorkomen moet worden. Tegelijkertijd ervaart men dat dit in het kader van de uitstroomregelingen niet altijd mogelijk is. Het hebben van dagbesteding of betaald werk wordt als uiterst belangrijk gezien. Naast dat dit structuur biedt, helpt het bij het verminderen van gevoelens van eenzaamheid.

Hoofdstuk 8: Conclusies en aanbevelingen

We zijn in deze evaluatie nagegaan in hoeverre de doelstellingen van de samenwerkingsovereenkomst van de Opstapregeling bereikt zijn en of er verbeteringen wenselijk zijn. Daarvoor hebben we gekeken naar:

- de regeling en de werkprocessen en
- de resultaten.

In de vier jaar dat de Opstapregeling nu in Haarlemmermeer bestaat zijn 148 inwoners uitgestroomd. Van die 148 is slechts een klein percentage van vijf procent niet succesvol. Alle aangesloten organisaties geven aan dat de duidelijke startcriteria, de goede samenwerking met begeleiding, gemeente en woningcorporatie bijdragen aan dit succes. Het maandelijks overleg, de uitstroomtafel wordt door iedereen als nuttig en zinvol ervaren. Wel blijkt in de praktijk dat het niet voor iedereen lukt om aan te sluiten en ook heeft niet iedereen evenveel inbreng. In tegenstelling tot uitstroomregelingen in de regio en de voorbeeldgemeente Apeldoorn is de Opstapregeling Haarlemmermeer een regeling op basis van gelijkwaardigheid waarin elke aangesloten partij een stem heeft. De conclusie uit deze evaluatie is dat we de Opstapregeling willen voortzetten in de huidige vorm.

Zorgaanbieders geven aan serieus om te gaan met de begeleiding die zij organiseren: wel ervaren zij af en toe moeite met cliënten die niet openstaan voor begeleiding. Hierin ervaren zij het als helpend dat gemeente en Ymere samen optrekken in deze casussen. Ymere is tevreden over de manier waarop de Opstapregeling in Haarlemmermeer werkt. Er wordt een goede samenwerking tussen gemeente, zorgaanbieder ervaren. Signalen worden goed opgepakt door begeleiding en/of gemeente. Zorgaanbieders hebben behoefte aan signalering rondom huurachterstanden.

Gemeente Haarlemmermeer geeft aan een goede samenwerking te ervaren met alle betrokkenen. Er zijn zorgorganisaties die meer cliënten aanmelden dan anderen, en af en toe zijn er "gaten in de begeleiding". Dit lukt over het algemeen goed om bij te sturen. Deze interventies en de bereikbaarheid van de gemeente wordt als zeer positief ervaren.

MeerWaarde uit ontevredenheid over hun rol in de Opstapregeling. De ondervraagde organisaties die daadwerkelijk cliënten hebben laten uitstromen geven eigenlijk allen aan de inzet van MeerWaarde belangrijk te vinden, maar geven aan dat cliënten soms opzien tegen weer een nieuwe begeleider of dat eigen hulpverleners onvoldoende bekend zijn met de mogelijkheden. Uit het onderzoek van de UvA blijkt echter dat aanhaking van het sociaal domein veel voor cliënten kan opleveren. Zo wordt het makkelijker aansluiting te vinden met andere inwoners en wordt ook een rol in het verkrijgen van zinvolle dagbesteding als belangrijke voorwaarde genoemd. Het onderzoek doet de aanbeveling om al tijdens verblijf in de BW instelling welzijn te betrekken. We hebben in overleg met een aantal vertegenwoordigers van zorgaanbieders en MeerWaarde afgesproken het komende jaar op een andere manier te gaan werken. Zo zullen sociaal makelaars van MeerWaarde het eerste aanspreekpunt gaan worden om een algemeen verkennend gesprek samen met zorgaanbieder en client aan te gaan. Ook sluit een sociaal makelaar eenmaal per jaar aan bij de uitstroomtafel om informatie te delen en op te halen.

Ten aanzien van de nieuwe doelgroepen die in 2021 aan de Opstapregeling zijn toegevoegd, kunnen we nog geen ervaringen delen. De aantallen zijn tot nu toe te klein. Wel geven alle aansloten partners aan dat het belangrijk is dat de nieuwe doelgroepen in de regeling blijven.

Voor deze evaluatie zijn geen individuele cliënten geïnterviewd. Wel hebben we gebruik gemaakt van de rapportages van het langlopende onderzoek dat de UVA verricht heeft onder cliënten uit Zuid Kennemerland die uitstroomden uit MO/BW. Hier zaten meerdere cliënten bij die gebruikt hebben gemaakt van de Opstapregeling. Cliënten hebben in dit onderzoek een aantal aanbevelingen richting begeleiding, preventie en het hebben van een daginvulling gedaan

